

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ЗАПРЯНОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 41171/98)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРТ
30 септември 2004

ОКОНЧАТЕЛНО

30/12/2004

Настоящото решение става окончателно при наличие на обстоятелствата по чл. 44, ал. 2 от Конвенцията.

ПО ДЕЛОТО ЗАПРЯНОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Европейският съд по правата на човека, (Първо отделение), заседаващ в състав:

г-н Х. Л. Розакис [C.L. ROZAKIS], *Председател*,
г-н П. Лоренцен [P. LORENZEN],
г-жа Ф. Тюлкенс [F. TULKENS],
г-жа Н. Вайич [N. VALIĆ],
г-жа С. Ботушарова [S. BOTOUSCHAROVA],
г-н А. Ковлер [A. KOVLER],
г-н В. Загребелски [V. ZAGREBELSKY], *съдии*

и г-н С. Нилсен [S. NIELSEN], *секретар на отделението*,

след проведено обсъждане в закрито заседание на 9 септември 2004 г., постанови следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 41171/98) срещу Република България, подадена на 1 февруари 1998 г. от българския гражданин г-н Запрян Йорданов Запрян (‐жалбоподателя‐) до Европейската комисия по правата на човека (‐Комисията‐) на основание предишния чл. 25 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (‐Конвенцията‐).

2. Жалбоподателят, на когото е предоставена правна помощ, е представляван от г-н М. Екимджиев - адвокат, практикуващ в гр. Пловдив. Българското правителство (‐правителството‐) е представлявано от своите агенти г-жа В. Джиджева и г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-конкретно, че предварителното му задържане и наказателното производство срещу него са били в нарушение на чл.чл. 5 и 6 от Конвенцията.

4. Жалбата е предадена за разглеждане от Съда на 1 ноември 1998 г., когато влиза в сила Протокол № 11 към Конвенцията (чл. 5 § 2 от Протокол № 11).

1. Жалбата е разпределена за разглеждане на предишното Четвърто отделение на Съда (правило 52 § 1 от Правилата на Съда). С решение

от 27 април 2000 г. Съдът е обявил една част от жалбата за недопустима и е отложил разглеждането на останалата част.

2. На 1 ноември 2001 г. Съдът е променил състава на отделенията си (правило 25§1). Настоящото дело е разпределено на новообразуваното Първо отделение (правило 52§1). Съставът, който е трябвало да разгледа делото в рамките на това отделение (чл. 27§1 от Конвенцията), е бил конституиран съгласно изискванията на правило 26§1.

7. С решение от 6 март 2003 г. Съдът е обявил останалата част от жалбата за частично допустима и частично недопустима.

ФАКТИТЕ

I. Обстоятелствата по случая

A. Задържането на жалбоподателя по време на предварителното производство срещу него

8. Жалбоподателят е роден през 1948 г. Той работел като главен финансов експерт в Общинската агенция по приватизация в гр. Пловдив. В края на 1995 г. компетентният орган за финансов контрол започнал ревизия, в течение на която се установило, че е възможно жалбоподателят да е присвоил средства от публични фондове. Той бил разпитван няколко пъти. На 10 май 1996 г. срещу него било образувано наказателно производство.

3. На 14 май 1996 г. жалбоподателят бил арестуван и изправен пред следовател, който повдигнал обвинение срещу него и му наложил мярка за неотклонение “задържане под стража”. Постановлението за задържане било потвърдено същия ден от прокурор. Обвинението било за незаконно присвояване на средства от публични фондове чрез няколко отделни деяния между 1994 г. и 1996 г. Обвинения били повдигнати и срещу две други лица.

4. На 17 юни 1996 г. жалбоподателят подал до Окръжния прокурор молба за освобождаване. Той заявил, че нямало опасност да се укрие, да извърши друго престъпление или да възпрепятства правосъдието, тъй като не е извършвал други престъпления, имал постоянен адрес и семейство и след трагичната смърт на дъщеря си, се грижел за отглеждането на петгодишната си внучка. Дъщерята на жалбоподателя била убита от съпруга си. Така тяхната дъщеря и внучка на жалбоподателя, останала без родители, тъй като баща ѝ бил в затвора за убийството на майка ѝ.

5. На 21 юни 1996 г. молбата била оставена без уважение от Окръжния прокурор, който намерил, че предвид големите суми, които

жалбоподателят може да е присвоил, не можела да бъде изключена опасността от укриване.

6. На 15 юли 1996 г. жалбоподателят обжалвал това постановление пред Главния прокурор, като допълнил, че по време на финансовата ревизия никога не е правил опити да се укрие и дори е сътрудничил активно и е уредил възстановяването на известни суми. Жалбоподателят заявил и че здравословното му състояние е нестабилно и че съпругата му е болна.

13. Жалбата му била оставена без уважение с постановление на Главна прокуратура от 31 юли 1996 г., регистрирано с дата 2 август 1996 г. В постановлението се посочвало, че изключение от задължителното задържане по чл. 152.1) от НПК било възможно само по здравословни причини. В случая, обаче, такива причини не били установени.

7. На 20 декември 1996 г. жалбоподателят обжалвал мярката за неотклонение задържане под стража. На 11 май 1997 г. Окръжната прокуратура потвърдила това задържане без да посочи митиви.

8. На неизвестна дата жалбоподателят отново поискал мярката му да бъде заменена с по-лека.

9. На 12 май 1997 г. Окръжният прокурор отхвърлил жалбата, като посочил, че фактът, че жалбоподателят се грижел за внучката си не можел да доведе до заключение, че не съществува опасност той да се укрие. Нещо повече, лекарите, които прегледали жалбоподателя намерили, че той е здрав.

10. Последващата жалба от 19 май 1997 г., където сочел *inter alia*, че продължителността на разследването била неразумна, била отхвърлена от Главна прокуратура на 11 юни 1997 г. Постановлението посочвало, че само изключителни обстоятелства, изключващи хипотетична опасност да се укрие, да извърши ново престъпление, или да попречи на правосъдието, могат да дадат основание за освобождаването на жалбоподателя. Позоваването на жалбоподателя на продължителността на производството, на “правосъдието” и на международните договори не подлежало на обсъждане.

11. На 29 юни 1997 г. жалбоподателят подал жалба срещу постановлението от 11 юни 1997 г. до Главния прокурор. Той повторил аргументите си, че всякога по време на 6-месечното разследване на финансовите власти се е отзовавал на призовките и никога не е правил опити да прикрие доказателства, или да избегне правосъдието. На 16 юли 1997 г. жалбата му била отхвърлена с аргумент, че не са установени изключителни обстоятелства, които да изискват освобождаването му.

12. През юли 1997 г. следователят приключил работата си по делото. По време на предварителното производство той разпитал 23

свидетеля, назначил 5 експерта и се запознал със заключенията им и проучил многобройни финансови, търговски и други документи.

13. На 6 октомври 1997 г. компетентният прокурор внесъл в Пловдивския окръжен съд обвинителен акт срещу жалбоподателя и други двама души.

В. Съдебното производство и продължаващото задържане на жалбоподателя

14. Първото заседание било насрочено за 3 ноември 1997 г., но ход на делото не бил даден, тъй като на един от подсъдимите не било предоставено достатъчно време за подготовка на защитата. Делото било отложено за 10 декември 1997 г.

15. На 24 ноември 1997 г. жалбоподателят подал молба до Окръжния съд за изменение на мярката, в която заявявал, че здравето му се е влошило и трябва да се грижи за внучката си. Съдът отхвърлил искането в открито заседание на 27 ноември 1997 г., с мотиви, че деянието, в което е обвинен е много тежко и е възможно да укрие доказателства и да повлияе на свидетели.

16. На 10 и 11 декември 1997 г. Окръжният съд започнал разглеждането на наказателното дело. Жалбоподателят и другите двама подсъдими били разпитани и били изслушани деветнадесет свидетели и двама експерти. Делото било отложено, тъй като двама свидетели не се явили и страните искали призоваването на допълнителни свидетели.

17. В следващото заседание на 5 и 6 февруари 1998 г., Окръжният съд изслушал дванадесет свидетели и няколко експерта. Трима свидетели и един експерт не били призовани, което наложило отлагане. Преди да закрие заседанието, Окръжният съд изслушал нова молба срещу мярката за неотклонение и я отхвърлил с аргумента, че задържането е задължително във всички случаи на обвинения в тежки престъпления. Случаят не попадал в изключението от това правило, предвидено в чл. 152.2) от Наказателнопроцесуалния кодекс.

18. Разглеждането на делото било подновено на 10 април 1998 г. Окръжният съд изслушал един експерт и приел искането на подсъдими за допускането на трима допълнителни експерти по банково дело и финанси. Той още веднъж отхвърлил искането на жалбоподателя за освобождаване, тъй като нямало нови обстоятелства, които да го изискват и има опасност жалбоподателят да попречи на събирането на доказателствата с оглед на това, че по делото ще работят нови експерти.

19. На 22 април 1998 г. адвокатът на жалбоподателя подал жалба до Апелативния съд срещу определението по мярката от 10 април 1998 г. Той повторил аргументите посочени в предишните молби, като

подчертал, че всички факти са изяснени, че е оказвал съдействие на властите за финансов контрол, не е оспорвал техните заключения и не е възможно да попречи на събирането на доказателства, след като е освободен от работа. Преди изпращането на делото до Апелативния съд, на 27 април 1998 г. Окръжният съд потвърдил определението си.

20. Апелативният съд отхвърлил жалбата в закрито заседание от 12 май 1998 г. Той посочил, че чл. 152 от Наказателнопроцесуалния кодекс е несъвместим с член 5 от Конвенцията, която е директно приложима. Молбата на жалбоподателя, обаче, била във всички случаи неоснователна. Това било така, тъй като жалбоподателят е обвинен в злоупотреба с близо 16 милиона стари български лева (по време, когато тази сума била равностойна на около 200,000 щатски долара). Ето защо, съществувала сериозна опасност да избяга. Освен това, производството щяло да приключи скоро.

21. Насроченото за 19 и 20 май 1998 г. заседание било отложено за 17 юни 1998 г., тъй като адвокатът на един от подсъдимите не можел да се яви.

22. На 15 юни 1998 г. жалбоподателят подал молба срещу задържането си, в която сочел, че предположението, че може да фалшифицира документи, които ще се разглеждат от експертите, или да повлияе на свидетели, е неразумно. Той се позовал и на обстоятелството, че е задържан вече две години и няколко месеца.

23. Молбата била отхвърлена в заседанието на Окръжния съд от 17 юни 1998 г., с аргумент, че жалбоподателят може да фалшифицира важни документи и да попречи на разкриването на фактите, с оглед на това, че следва да се изслушат още свидетели и експерти. Заседанието още веднъж било отложено, тъй като адвокатът на един от един от подсъдимите не се явил. Съдът решил да призове и още един свидетел.

24. Последвалата молба на жалбоподателя била отхвърлена от Апелативния съд в закрито заседание от 24 юли 1998 г. Като се позовал на показания на един от другите подсъдими, че малко преди ареста му през май 1996 г., жалбоподателят го бил помолил да фалшифицира или унищожи банкови документи, съдът намерил, че жалбоподателят може да попречи на правосъдието. Освен това, не било установено, че не съществува опасност да се укрие, или да извърши друго престъпление. На последно място, Окръжният съд полагал усилия да приключи делото в разумен срок, но разследването и обсъждането на доказателствата било сложно.

25. Следващото заседание се състояло на 9 септември 1998 г. Окръжният съд изслушал двама свидетели и отложил заседанието, тъй като експертите не били депозирали заключение. Жалбоподателят отново поискал да бъде освободен. Той подчертал, че няма да избяга, защото трябва да се грижи за внучката си и че няма опасност да попречи на събирането на доказателствата на този напреднал етап на

производството. Молбата била отхвърлена, тъй като съгласно чл. 152.2) от Наказателнопроцесуалния кодекс, освобождаването било възможно само ако опасността да се укрие, да извърши ново престъпление, или да попречи е несъмнено изключена. Същевременно, не било вярно, че задържането на жалбоподателя било неразумно дълго.

26. На 10 септември 1998 г. жалбоподателят обжалвал пред Апелативния съд, посочвайки подробните аргументи от предишните си жалби. Като се позовавал на Член 5 § 4 от Конвенцията, той настоял съдът да даде отговори *in concreto*.

27. Апелативният съд отхвърлил жалбата на жалбоподателя в закрито заседание от 19 октомври 1998 г., като приел, че с оглед на тежкото дело и поведението на жалбоподателя по време на предварителното производство, има опасност да се попречи на правосъдието. Що се отнася до твърденията за изключителна продължителност на задържането, изискванията на Конвенцията не означавали, че могат да бъдат пренебрегнати разпоредбите на националния закон относно задържането. На последно място, делото било пред приключване.

28. Разглеждането на делото било подновено на 14 декември 1998 г., но било отложено, тъй като все още имало важни въпроси, които следвало да се разгледат от експертите. По-специално, не могли да бъдат намерени годишния баланс, декларацията за проиход на средства или текста на някои наредби на Агенцията по приватизация. Липсвали други съществени документи от Агенцията по приватизация и от една банка и от някои важни документи могли да се получат само копия.

29. В това заседание подновената молба на жалбоподателя за изменение на мярката в гаранция била отхвърлена, тъй като е обвинен в тежко престъпление, за което предварителното задържане е задължително по закон. Не можел да се позовава на изключението предвидено в член 152.2) от Наказателнопроцесуалния кодекс, тъй като експертите трябвало все още да изготвят заключение и следователно, съществувала опасност жалбоподателят да попречи на правосъдието. Продължителността на задържането не била прекомерна с оглед на тежестта на обвиненията.

30. На 21 декември 1998 г. жалбоподателят подал жалба до Апелативния съд срещу това определение.

31. Този съд отхвърлил жалбата на жалбоподателя в закрито заседание от 26 януари 1999 г. Съдът посочил, че съобразно Наказателнопроцесуалния кодекс, мерките за неотклонение се налагат въз основа на тежестта на обвинението. Органите на прокуратурата повдигат обвинението и решават съответната мярка за неотклонение като вземат предвид личните обстоятелства на обвиняемия. В

съдебното производство съдът е обвързан от обвинителния акт и съществува презумпция, че прокурорските власти разполагат с необходимите доказателства за обвинението срещу подсъдимия. Следователно, като има предвид че жалбоподателят е обвинен в тежко престъпление и не е установено наличието на изключителните обстоятелства по чл. 152.2) от Наказателнопроцесуалния кодекс, няма основания за освобождаване под гаранция. Във всички случаи делото скоро ще приключи.

32. Следващото заседание пред Окръжния съд се състояло на 9 февруари 1999 г. Била разгледана изготвената експертиза. Жалбоподателят поискал отлагане, тъй като вторият му адвокат отсъствал. Съдът отбелязал, че не са посочени причини за отсъствието, но се съгласил с това искане, с оглед настояването на жалбоподателя, че вторият адвокат ще пледира от негово име.

33. Жалбоподателят отново поискал да бъде освободен, като се има предвид, че задържането му надхвърля разумния срок и че опасенията, че може да извърши други престъпления, или да избегне правосъдието са необосновани. Съдът отново отхвърлил искането на жалбоподателя.

34. На 10 февруари 1999 г. жалбоподателят подал жалба до Апелативния съд срещу отказа на Окръжния съд да го освободи. На 19 март 1999 г. този съд отхвърлил жалбата на основание, че фактът че експертизата е изготвена, не съставлява ново обстоятелство в полза за освобождаването на жалбоподателя. По-нататък посочил, че не са налице изключителните обстоятелства по смисъла на чл. 152. 2) от Наказателнопроцесуалния кодекс. Жалбоподателят не можел да се позовава на продължителността на задържането, тъй като причината за забавянето била отсъствието на адвоката на жалбоподателя.

35. Следващото заседание било насрочено за 12 април 1999 г. и било отложено за 12 май 1999 г., изглежда поради това, че Апелативният съд не върнал делото навреме.

36. На 12 май 1999 г. Окръжният съд изслушал устните прения на страните и отхвърлил молбата на жалбоподателя за освобождаване под гаранция.

37. На 17 май 1999 г. жалбоподателят бил намерен за виновен и осъден на седем години лишаване от свобода.

С. Производството по жалбата и пред Върховния касационен съд

38. На 14 декември 1999 г. Пловдивският апелативен съд потвърдил присъдата и намалил наказанието на пет години лишаване от свобода по жалба на жалбоподателя.

39. На 12 януари 2000 г. жалбоподателят подал жалба до Върховния касационен съд.

40. На 6 юли 2000 г. Върховният касационен съд потвърдил решението на Апелативния съд.

II. ПРИЛОЖИМ НАЦИОНАЛЕН ЗАКОН И ПРАКТИКА

41. Съответните разпоредби на Наказателнопроцесуалния кодекс и практиката на българските съдилища по това време са обобщени в решенията на Съда по няколко подобни дела (виж, между другите, *Николова срещу България* [Nikolova v. Bulgaria] [GC], №. 31195/96, §§ 25-36, ECHR 1999-II; *Илийков срещу България* [Ilijkov v. Bulgaria], №. 33977/96, §§ 55-62, 26 юли 2001; и *Янков срещу България* [Yankov v. Bulgaria], №. 39084/97, §§ 79-88, ECHR 2003-XII).

ПО ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

А. Твърдяно нарушение на правото да бъдеш изправен своевременно пред съдия или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции

42. Жалбоподателят се е оплакал на основание Член 5 § 3 от Конвенцията за това, че след арестуването му не е бил изправен своевременно пред съдия или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции.

43. Приложимата част от Член 5 § 3 от Конвенцията гласи:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член, трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции...”

44. Правителството поддържа, че през съответния период не било напълно изяснено дали според българския закон прокурорите и следователите могат да бъдат считани за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции” по смисъла на Член 5 § 3 от Конвенцията. След решението на Съда по делото *Асенов и други срещу България* [Assenov and Others v. Bulgaria] (28 октомври 1998, Reports 1998-VIII), системата била съответно променена, считано от 1 януари 2000 г.

45. Съдът намери в много български дела отнасящи се до системата на предварително задържане съществувала до 1 януари 2000 г., че нито

следователите, пред които са били изправяни обвиняемите, нито прокурорите, които са одобрявали постановлението за задържане, могат да се считат за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции” по смисъла на Член 5 § 3 от Конвенцията (виж цитираното по-горе *Асенов и други* [*Asenov and Others*], стр. 2298-99, §§ 144-150; *Николова срещу България* [*Nikolova v. Bulgaria*], §§ 49-53; цитирано по-горе и *Шишков срещу България* [*Shishkov v. Bulgaria*], № 38822/97, §§ 52-54, ECHR 2003-I (extracts)).

46. Настоящото дело също се отнася до задържане под стража на досъдебното производство преди 1 януари 2000 г. При ареста му, жалбоподателят е бил отведен пред следовател, който не е бил оправомощен да постанови обвързващо решение за задържане (виж параграф 9 по-горе). Във всички случаи, нито следователят, нито прокурорът, който потвърдил задържането, са били достатъчно независими и безпристрастни за изискванията на Член 5 § 3, с оглед на практическата им роля в преследването и потенциалното им участие като страна в наказателното производство. Съдът препраща към анализа на съответния национален закон, който се съдържа в цитираното по-горе решение по *Nikolova* (виж параграфи 28, 29 и 49-53 от това решение).

47. Следователно, налице е нарушение на правото на жалбоподателя да бъде изправен пред съдия, или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по смисъла на Член 5 § 3 от Конвенцията.

В. Твърдяно нарушение на правото на гледане на делото в разумен срок или на освобождаване преди гледането на делото

48. Жалбоподателят се оплаква на основание Член 5 § 3 от Конвенцията, че задържането му е било неоправдано и е продължило неразумно дълго. Приложимата част от Член 5 § 3 от Конвенцията гласи:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член ... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда...”

1. Становища на страните

56. Жалбоподателят посочва, че следствието е продължило прекомерно дълго и че в съдебната фаза на производството интервалите между отделните заседания са били твърде големи. Той твърди, че няколко отлагания били причинени от провала на

назначените от съда експерти да изготвят заключенията си навреме и че провалът на Апелативния съд за експедитивно произнасяне по молбите му за освобождаване, също е допринесъл за забавата. Жалбоподателят признава, че носи отговорност за едно отлагане.

49. Правителството заявява, че задържането на жалбоподателя е било необходимо и оправдано през цялото време с оглед на тежките обвинения срещу него и обстоятелствата, при които били извършени разследваните деяния. По-специално, обвиненията се отнасяли до известен брой престъпления, извършени от жалбоподателя – служител отговарящ за приватизацията на държавни предприятия в съучастие с други. Ето защо, заключенията на властите, че съществува опасност жалбоподателят да създаде пречки на правосъдието, ако бъде освободен, било оправдано. Не е имало медицински причини за освобождаването на жалбоподателя.

50. Според правителството, делото било сложно. Седем ръкописни анализа и четири счетоводни доклада били необходими на етапа на предварителното разследване и повече – на съдебното. Разпитани били многобройни свидетели. Правителството твърди, че няма забави, за които властите да са укорими. Някои забави били неизбежни поради неявяването на свидетели и експерти, но съдът взел всички необходими мерки, за да намали последствията. Обратно, според правителството, зле организираната защита на жалбоподателя била причина за много забави. По-конкретно, жалбоподателят не възразявал, когато други обвиняеми искали отлагане или събиране на допълнителни доказателства. Самият жалбоподател поискал събиране на допълнителни доказателства няколко пъти в напреднал стадий на производството, въпреки че можел да стори това по-рано.

2. Преценката на Съда

59. Задържането на жалбоподателя под стража е продължило от 14 май 1996 г. до 17 май 1999 г. Следователно периодът, който подлежи на разглеждане, е три години и три дни (виж §§ 8 и 44 по-горе).

60. Съществуването на обосновано подозрение, че арестуваното лице е извършило престъпление, е условие *sine qua non* за законността на продължаващото задържане, но след изтичането на известен период от време, то вече не е достатъчно. В тези случаи Съдът трябва да установи дали другите основания, сочени от съдебните власти, продължават да оправдават лишаването от свобода. В случай, че тези основания са “относими” и “достатъчни”, Съдът трябва да прецени и дали компетентните национални власти са положили “специално усърдие” при провеждането на производството (виж решението по делото *Лабита срещу Италия* [Labita v. Italy] [GC], № 26772/95, §§ 152 и 153, ECHR 2000-IV), §§ 152 и 153).

51. В частичното решение от 27 април 2000 г. по настоящето дело, Съдът е отхвърлил твърденията на жалбоподателя, че не е било налице разумно обосновано подозрение, че е извършил престъпление, като явно необосновани. Жалбоподателят бил задържан под стража на базата на подозрение в злоупотреба с известна сума пари.

52. Що се отнася до основанията за продължаващото задържане, Съдът намира, че настоящето дело не разкрива съществени разлики в сравнение с делото на *Илийков срещу България* [*Ilijkov v. Bulgaria*] (цитирано по-горе). В *Илийков* [*Ilijkov*] Съдът е намерил, че:

“[Властите] са прилагали закон и практика, според които е имало презумпция за необходимост от задържане в случаите, когато предвиденото наказание надхвърля определена степен на строгост ... [Макар че] строгостта на предвиденото наказание да е съществен елемент ... Съдът нееднократно е подчертавал, че сама по себе си сериозността на обвиненията не може да служи за оправдаване на дълги периоди задържане под стража...

Това е особено вярно в настоящия случай, където съгласно националния закон и практика квалификацията на деянието – а оттам и предвиденото наказание - се определят от прокурорските власти, без съдебен контрол по въпроса дали доказателствата подкрепят едно разумно подозрение, че обвиняемият е извършил деяние, за което се предвижда наказание лишаване от свобода за съответния срок...

Единственото друго основание за продължителното задържане на жалбоподателя е констатацията на националните съдилища, че не са налице изключителни обстоятелства, налагащи освобождаването му. Това заключение обаче не се основава на анализ на всички относими факти. Властите са приели за ирелевантни аргументите на жалбоподателя, че не е осъждан, че има семейство и стабилен начин на живот, както и че с течение на времето всяка възможна опасност да се укрие или да укрие доказателства е станала незначителна.

Те са стигнали до това заключение, тъй като по силата на чл. 152 от НПК и практиката на Върховния съд, установената в този текст презумпция е оборима само в изключителни случаи, в които – поради сериозно заболяване или други изключителни фактори - не съществува дори и хипотетична възможност за укриване, извършване на ново престъпление или укриване на доказателства. Нещо повече, в тежест на задържания е било да докаже съществуването на такива изключителни обстоятелства, а ако не успее да стори това е следвало да остане задържан по време на целия процес...

Съдът подчертава отново, че продължителното задържане в даден случай може да бъде оправдано само ако са налице конкретни данни за действително изискване на обществен интерес, което – независимо от презумпцията за невинност - надделява над правилото за зачитане на личната свобода. Всяка система на задължително предварително задържане е сама по себе си несъвместима с Член 5 § 3 от Конвенцията (вж. решението от 26 юни 1991 г. по делото *Летелие срещу Франция* [*Letellier v. France*], Series A no. 207, §§ 35-53; решението от 12 декември 1991 г. по делото *Клот срещу Белгия* [*Clooth v. Belgium*], Series A no. 225, § 44; решението от 17 март 1997 г. по делото *Мюлер срещу Франция* [*Muller v. France*], *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II, §§ 35-45; цитираното по-горе решение по делото *Лабита* [*Labita*], §§ 152 и 162-165 и цитираното по-горе решение по делото *Йециус срещу Литва* [*Jecius v. Lithuania*], §§ 93 и 94)

Прехвърлянето на тежестта на доказване върху задържания в такива случаи е равнозначно на отстъпване от правилото на чл. 5 от Конвенцията - текст, според

който задържането е изключително отклонение от правото на лична свобода и е допустимо само в изчерпателно изброени и стриктно дефинирани случаи.”

53. Като има предвид дадените от националните власти мотиви, оправдаващи продължителното задържане на г-н Запрянов, Съдът отбелязва, че с едно изключение – определението от 24 юли 1998 г. (виж параграф 31 апо-горе), те са се позовавали единствено на тежестта на обвиненията. При оценката на подхода на властите, който личи от фактите като цяло (виж в частност параграф 38 по-горе и по-общо параграфи 10-43 по-горе), Съдът намира, че както по делото *Илийков* [*Ilijkov*], като не са разгледали конкретните относими факти и са се позовавали единствено на законовата презумпция основана на тежестта на обвиненията и която прехвърля върху обвиняемия тежестта на доказването, че не съществува дори хипотетична опасност да избяга, да извърши друго престъпление, или да попречи, властите са удължили задържането на жалбоподателя на основания, които не могат да бъдат оценени като достатъчни.

54. Така властите не са в състояние да оправдаят задържането на жалбоподателя под стража за периода от три години и три дни. При тези обстоятелства не е необходимо обсъждане дали производството е проведено с необходимото усърдие.

55. Следователно, налице е нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

56. Жалбоподателят се оплаква, че обхватът на съдебния контрол при разглеждането на молбите му срещу задържането под стража, е бил твърде стеснен, че жалбите не са били разгледани с нужната бързина и че в някои случаи не са били проведени открити съдебни заседания.

67. Член 5 § 4 от Конвенцията гласи:

“Всяко арестувано или лишено от свобода лице има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

57. Правителството твърди, *inter alia*, че съгласно чл.152.2) от Наказателнопроцесуалния кодекс, съдът разглеждащ молбата срещу задържането на обвинен в тежко престъпление, може да обсъжда само дали освобождаването е необходимо по здравословни причини. Всички останали аргументи били ирелевантни.

58. Съдът отбелязва, че както в делата на *Николова* [*Nikolova*] и *Илийков* [*Ilijkov*] (цитирани по-горе), националните съдилища разгледали молбите на жалбоподателя за промяна на мярката за неотклонение задържане под стража, са отказали да обсъждат дали съществува разумно подозрение срещу жалбоподателя. Нещо повече, с

едно спорно изключение – определението от 24 юли 1998 г. (виж параграф 31 по-горе), те са ограничили обсъжданите от тях въпроси до проверка дали следователят и прокурорът са обвинили жалбоподателя в “тежко умишлено престъпление” по смисъла на Наказателния кодекс (виж параграфи 24, 25, 32, 36, 38 и 41 по-горе).

59. В жалбите си, обаче, жалбоподателят е посочил аргументи оспорващи основанието за задържането. Той се е позовал на конкретни факти, например че няма да се укрие, тъй като трябва да се грижи за внучката си и че с течение на времето, не може вече да съществува опасност да попречи на правосъдието, тъй като всички факти са установени безспорно и той е освободен от длъжността си (виж параграфи 26, 29, 32, 33 и 40 по-горе). В решенията си националните съдилища са посветили малко, или никакво място за обсъждането на тези аргументи, явно третирайки ги като неотносими към въпроса за законността на предварителното задържане на жалбоподателя.

60. Съдът отново подчертава, че едно арестувано, или задържано лице има право на контрол върху процесуалните и материалноправни предпоставки, които са абсолютно необходими за “законността” на лишаването от лична свобода по смисъла на Конвенцията. Това означава, че компетентните съдилища трябва да разгледат не само съответствието с процесуалните изисквания определени от националния закон, но и разумното подозрение обосноваващо ареста и последвалото го задържане (виж *Броган и др. Срещу Обединеното кралство* [*Brogan and Others v. the United Kingdom*], решение от 29 ноември 1988 г., Series A no. 145-B, стр. 34-35, § 65 и *Грауслис срещу Литва* [*Grauslys v. Lithuania*], № 36743/97, §§ 51-55, 10 октомври 2000 г.).

61. Макар Член 5 § 4 от Конвенцията да не предвижда задължение за разглеждането на всеки аргумент съдържащ се в твърденията на задържания, съдът разглеждащ жалби срещу задържането, трябва да вземе предвид конкретните факти, посочени от задържания, които могат да поставят под съмнение съществуването на абсолютно необходимите условия за “законността” на лишаването от лична свобода по смисъла на Конвенцията (виж *Николова* [*Nikolova*], цитирано по-горе, § 61).

62. Твърденията на жалбоподателя са съдържащи такива факти и не са изглеждали недостоверни или фиволни. Като не са ги взели предвид, националните съдилища не са извършили съдебен контрол с обхвата и характера изисквани от Член 5 § 4 от Конвенцията.

63. Следователно, налице е нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията.

64. Жалбоподателят се оплаква и че жалбите срещу задържането му не били разгледани бързо и не е имало открити съдебни заседания по тях. След като е намерил, че обхватът и характерът на предоставения

на жалбоподателя съдебен контрол не удовлетворява изискванията на Член 5 § 4 от Конвенцията, не е необходимо Съдът да разглежда дали са нарушени и другите изисквания на същата разпоредба.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

65. Жалбоподателят се оплаква на основание Член 6 § 1 от Конвенцията от продължителността на наказателното производство срещу него.

77. В относимата си част Член 6 § 1 от Конвенцията гласи:

“Всяко лице ... при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на ... гледане на неговото дело в разумен срок от ... съд...”

78. Страните препращат към доводите си по Член 5 § 3 от Конвенцията. Жалбоподателят допълва, че Апелативният съд и Върховният касационен съд не са постановили решенията си по делото в разумен срок.

66. Съдът отбелязва, че периодът, който подлежи на обсъждане, е започнал или в края на 1995 г., когато жалбоподателят е бил информиран, че е заподозрян в злоупотреба, или през май 1996 г., когато е образувано наказателното производство срещу него. Производството е приключило на 6 юли 2000 г. (виж параграфи 8 и 47 по-горе). Следователно, периодът който подлежи на разглеждане, е между четири години и два месеца и четири години и седем месеца.

67. Съдът отбелязва, че наказателното производство срещу жалбоподателя е било от фактическа сложност. Тое включвало трима обвиняеми и изисквало разпита на много свидетели и обемист документален материал (виж параграф 9, 19, 24 и 25 по-горе).

68. Производството е преминало през три съдебни инстанции. Докато в съдебната фаза има забави от по няколко месеца, за които са отговорни властите (виж параграфи 24 и 42 по-горе), делото е приключено бързо от Апелативния съд и Върховния касационен съд (виж параграфи 45 и 46 по-горе). Жалбоподателят също е отговорен за част от забавата (виж параграф 39 по-горе).

69. Като изхожда от утвърдените в практиката му критерии за оценка на разумната продължителност на производството (виж между много други източници *Пелисие и Саси срещу Франция* [*Pélissier and Sassi v. France*] [GC], № 25444/94, ECHR 1999-II и *Педерсен и Баатсгард срещу Дания* [*Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*], №49017/99, 19 юни 2003 г.), Съдът намира, че продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя не е била в нарушение на изискването за разумно време на Член 6 § 1 от Конвенцията.

70. От това следва, че не е налице нарушение на тази разпоредба.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

84. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея, и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.”

A. Вреди

85. Жалбоподателят претендира 10 600 евро [EUR] за претърпени неимуществени вреди. Правителството счита, че тази сума е прекомерна.

86. Съдът, имайки предвид размера на обезщетенията, присъдени по подобни дела (виж *Михов срещу България* [Mihov v. Bulgaria], № 35519/97, 31 юли 2003 г., *Христов срещу България* [Hristov v. Bulgaria], № 35436/97, 31 юли 2003 г., *Ал Акиди срещу България* [Al Akidi v. Bulgaria] № 35825/97, 31 юли 2003 г., *Белчев срещу България* [Belchev v. Bulgaria], № 39270/98, 8 април 2004 г. и *Хаманов срещу България* [Hamanov v. Bulgaria], № 44062/98, 8 април 2004 г.), и решавайки по справедливост, присъжда на жалбоподателя обезщетение в размер на 3 500 евро [EUR] по тази претенция.

B. Такси и разноски

87. Жалбоподателят претендира 5 500 евро [EUR] за приблизително 110 часа правна работа при заплащане по 50 евро [EUR] на час. Представил е споразумение за възнаграждение между него и адвоката му и график на употребените работни часове. Жалбоподателят претендира и допълнителни 525 евро [EUR] за разноски за превод на 71 страници текст, пощенски и други разходи. Представил е копия от пощенските разписки. Жалбоподателят е помолил присъдените от Съда суми по тази претенция, да бъдат преведени директно на пълномощника му – г-н М. Екимджиев.

88. Правителството е заявило, че претенциите на жалбоподателя са прекомерни и не са представени документи за направените разноски за превод.

71. Съдът намира броят на претендираните часове за прекомерен. Той смята и че претенцията следва да бъде намалена поради това, че част от оплакванията на жалбоподателя са били обявени за

недопустими и не е намерено нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията (виж §§ 5, 7 и 83 по-горе). Освен това твърдените разноси за превод не са подкрепени от съответните документи.

90. Като взима предвид всички релевантни фактори и отчита, че жалбоподателят е получил правна помощ от Съвета на Европа в размер на 630 евро [EUR], Съдът присъжда за хонорар и разноси сумата от 2 500 евро [EUR], платими директно на представителя на жалбоподателя, г-н М. Екимджиев.

С. Лихва за забава

91. Съдът намира за подходящо лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. Постанови, че е налице нарушение на чл. 5 § 3 от Конвенцията, тъй като при ареста му жалбоподателят не е бил изправен своевременно пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции;

2. Постанови, че е налице нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията по отношение на необходимостта от задържане през целия период;

3. Постанови, че е налице нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията

4. Постанови, че не е налице нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията

5. Постанови

а) че в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно съгласно чл. 44, т. 2 от Конвенцията, държавата-ответник следва да заплати на жалбоподателя следните суми конвертирани в български лева по курса към датата на плащането:

(i) 3 500 (три хиляди и петстотин) евро [EUR] обезщетение за претърпени неимуществени вреди, които да се изплатят на жалбоподателя;

(ii) 2 500 (две хиляди и петстотин) евро [EUR] за разноси, които да бъдат изплатени на представителя на жалбоподателя – г-н М. Екимджиев;

(iii) всеки евентуално дължим данък върху посочените суми;

b) от изтичането на посочения тримесечен срок до окончателното изплащане, върху горните суми се дължи проста лихва в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта.

6. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и обявено в писмен вид на 30 септември 2004 г. съгласно правило 77 §§ 2 и 3 от Правилата на Съда.

Сьорен Нилсен [Søren NIELSEN] Христос Розакис [Christos ROZAKIS]

Секретар

Председател